

Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна № 1060, серія „Питання політології”

внутрішнього та зовнішнього характеру, які останнім часом характерні для України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щокін Г. Основи політичної науки / Г.В. Щокін. – К.: Наукова думка, 2006. – 198 с.
2. Бжезинский З. Великая шахматная доска / З. Бжезинский. – М.: Междунар. отношения, 1998. – 134 с.
3. Конституція України. Офіційне видання. – К.: Міністерство юстиції України, 2012. – 125 с.
4. Міністерство юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.goodvin.info/news/politika>
5. Результати парламентських виборів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/power/2012/11/13/870192.html>
6. Результати парламентських виборів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uk.wikipedia.org
7. Воропаєв С. Актори президентських виборів 2010 [Електронний ресурс] / Воропаєв С. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-354043.html>.
8. Сайт фонду „Демократичні ініціативи” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dif.org.ua>.

УДК 328.122.2

Авксентьев А.О.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

КІЛЬКІСНИЙ ВИМІР СИЛИ СУБ'ЄКТІВ У ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНАХ: КОАЛІЦІЙ ТА „ІНДЕКСИ ВПЛИВУ”

Дослідження містить аналіз калькуляційних аспектів формування та функціонування коаліцій у представницьких органах. Розглядаються нетривіальні випадки невідповідності коаліційного впливу суб'єктів кількісному складу фракцій. Для парламентських фракцій Верховної Ради 5-7 скликань визначені „індекси впливу” з застосуванням інструментарію сучасної політичної науки.

Ключові слова: представницькі органи, баланс сил, коаліції, індекси впливу, голосування з квотою.

Авксентьев А.А.

КОЛИЧЕСТВЕННОЕ ИЗМЕРЕНИЕ СИЛЫ СУБЪЕКТОВ В ПРЕДСТАВИТЕЛЬСКИХ ОРГАНАХ: КОАЛИЦИИ И „ИНДЕКСЫ ВЛИЯНИЯ”

Исследование содержит анализ калькуляционных аспектов формирования и функционирования коалиций в представительских органах. Рассматриваются нетривиальные случаи несоответствия коалиционного влияния субъектов количественному составу фракций. Для парламентских фракций Верховной Рады 5-7 созывов определены „индексы влияния” с использованием инструментария современной политической науки.

Ключевые слова: представительские органы, баланс сил, коалиции, индексы влияния, голосование с квотой.

Avksentyev A.

**QUANTITATIVE DIMENSION OF SUBJECTS' POWER IN REPRESENTATIVE BODY:
COALITION AND „POWER INDEXES”**

The research contains the analysis of calculation aspects of forming and functioning coalitions in representative body. We examine nontrivial cases of disparity between coalition subject power and quantitative composition of fractions. For parliamentary fractions in Verkhovna Rada 5-7 convocation, „power indexes” are determined with the use of modern political study instrument.

Key words: representative body, balance of forces, coalitions, power indexes, voting with quota.

Ухвалення колективних рішень у будь-яких представницьких органах, якщо жоден із суб'єктів не в змозі самостійно провести „голосування з квотою” і подолати встановлений бар'єр, передбачає процес переговорів. У більшості випадків різні суб'єкти домовляються про певний взаємовигідний формат ухвалення рішень, утворюючи групу, що має достатню для лобювання власних інтересів силу. Якщо мова йде про управління підприємством, виміром цієї сили можуть слугувати акції кожного з членів ради директорів, якщо предметом розгляду є політичний представницький орган (наприклад, парламент), то сила групи вимірюватиметься мандатами. Підкреслюючи однотипність прикладів із різноманітних сфер ухвалення колективних рішень, надалі ми все ж звертатимемося до моделей, безпосередньо пов'язаних з політичною практикою.

Актуальність дослідження калькуляційних аспектів формування коаліцій і виміру впливу суб'єктів у представницьких органах пов'язана з вітчизняним політичним контекстом: на всіх рівнях (від районних рад – до парламенту) партії зустрічаються з необхідністю створення альянсів для ухвалення тих чи інших рішень. Навіть незважаючи на те, що коаліції зникли з нормативно-правової площини разом із відміною „політреформи”, де-факто формування (та постійне переформатування) більшості залишилося одним із головних питань порядку денного в роботі будь-якого представницького органу. Ще один момент пов'язаний з ґносеологічним аспектом проблеми: теорія голосування (зокрема, коаліційна проблематика) в українській політології (на відміну від західних зразків) посідає відносно периферійне місце, а в нечисленних дослідженнях з цієї теми майже не використовуються кількісні методи і весь той аналітичний апарат, який вже давно входить до арсеналу світової політичної науки.

Теорія коаліцій у західній політології почала доволі стрімко розвиватися в другій половині ХХ ст. Теоретичний напрям коаліційної теорії був тісно пов'язаний з партологією і представлений, зокрема, роботами М. Дюверже, В. Райкера, А. де Свана, К. Мершона, Р. Аскельрода, В. Гамсона, А. Лейпхарта, Д. Ремі. Розвиток теоретичної бази (починаючи з 70-х років) відбувався під впливом теорії ігор та економічної теорії. Інша група дослідників (деякі з них – математики за фахом) більшу увагу приділяла розробці методології оцінювання сили суб'єктів у представницьких органах та, відповідно, їхніх позицій при коаліційних переговорах. Зокрема, свої формули для оцінки впливовості суб'єктів запропонували Дж. Банцаф, Л. Шеплі та М. Шубік (про ці два індекси далі поговоримо детальніше), Дж. Діген, Е. Пакел, Й. Томіяма, Р. Джонсон, Дж. Колеман.

Перед тим як перейти безпосередньо до практичної частини нашого дослідження, визначимося з деякими ключовими поняттями, якими будемо оперувати в подальшому. У теорії ігор будь-яка група, утворена для ухвалення колективних рішень у представницьких органах, позначається як „коаліція”. Щоб коаліція вважалася „виграшною”, сума голосів усіх суб'єктів, які приєдналися до неї, має перевищувати встановлену для ухвалення рішення квоту (найбільш поширена квота – 50% від кількості членів представницького органу + 1 голос). Якщо вихід певного суб'єкта з виграшної коаліції автоматично перетворює її на „програшну” (тобто загальної кількості голосів вже недостатньо для подолання квоти голосування), то такий суб'єкт вважається „ключовим гравцем у коаліції” (зазначимо, що в будь-якій коаліції може бути більше одного ключового гравця).

Очевидно, що при кількості груп $N > 2$ (хоча б троє акціонерів, три партії у парламенті тощо) існує щонайменше чотири

варіанти коаліції (A+B, B+C, A+C, A+B+C). Яка група має більш сильні стартові позиції при переговорах щодо утворення коаліції? Як це залежить від кількісного складу кожної з груп? На ці питання ми спробуємо дати відповідь, використавши спеціально розроблений у другій половині ХХ ст. інструментарій сучасної політичної науки – „індекси впливу” суб’єктів.

Для початку розглянемо один хрестоматійний приклад. Уявімо, що в парламенті з загальною кількістю членів $N=100$ і „квотою” $K>50$, представлені три партії (A, B, C). Кількість мандатів партії A – 49, партії B – 48, партії C – 3. На перший погляд, ієрархія впливовості фракцій повинна розподілитися таким чином: $A > B > C$. При цьому вплив партії A зовсім трохи перевищує впливовість партії B, а обидві ці фракції на багато (десь у $48/3=16$ разів) більш впливові, ніж партія C.

А тепер розглянемо можливі виграшні коаліції. Усі чотири варіанти коаліції (A+B, B+C, A+C, A+B+C) є виграшними, тобто будь-яка з цих моделей утворює більшість, яка здатна ухвалювати рішення (налічує більше 50 мандатів). Кожна партія фігурує у трьох з чотирьох виграшних варіантів, а тому їхня здатність впливати на ухвалення рішень рівна. Таким чином, не дивлячись на кількісну перевагу у понад 16 разів, партії A і B не можуть вважатися більш впливовими, ніж партія C.

Зрозуміло, що ці моделі є дещо абстрактними: по-перше, вони акцентують увагу лише на кількісному вимірі впливу в представницьких органах, по-друге, вони передбачають наявність стійких „атомарних” груп. „Атом” – тобто „такий, що не ділиться” – є одиницею аналізу для математичної оцінки впливу груп. Найбільш реалістично таке моделювання виглядає у тому випадку, коли в якості одиниці аналізу береться індивід (один депутат чи акціонер). Проте ця реалістичність нівелюється цілковитою аналітичною безцінністю отриманих результатів: наприклад, якщо в якості одиниці аналізу впливовості в українському парламенті взяти одного депутата (тобто кількість суб’єктів дорівнює 450), виграшних коаліцій буде приблизно $1,09 \cdot 10^{134}$. Саме тому доцільніше в якості суб’єкта розглядати більш-менш стійку групу – фракцію (у найбільш простому вигляді наша модель ніяк не враховує можливість переходу депутатів з однієї фракції до іншої, проте цілком можливим виглядає розробка спеціальних „коефіцієнтів

стійкості”, які б оцінювали внутрішню монолітність груп і ймовірність виходу депутатів з тієї чи іншої фракції). Український контекст підказує ще один варіант: в якості одиниці аналізу розглядати не окремого депутата і не партію-фракцію, а сімейні чи бізнес-групи з декількох депутатів. Після цих попередніх тез щодо специфіки використання „індексів впливу” перейдемо безпосередньо до них.

У другій половині ХХ ст. дослідники запропонували кілька формул для оцінки впливу суб’єктів у представницьких органах. Одним із найпростіших і найпоширеніших є „індекс Банцафа” [1] (у деяких джерелах – „індекс Пенроуза” або „індекс Пенроуза-Банцафа”). Цей показник впливу суб’єкта в представницькому органі розраховується таким чином:

$$b(i) = \frac{b_i}{\sum_j b_j}$$

b_i – число коаліцій, в яких парія i є ключовою.

Таким чином, „індекс Банцафа” є показником частки виграшних коаліцій, в яких партія є ключовою: у верхній частині дробу знаходиться число виграшних коаліцій, де партія має статус ключової (тобто такої, що при її виході коаліція перетворюється з виграшної на програшну), у знаменнику – сума значень b для кожної з партій.

Розрахуємо „індекси Банцафа” на прикладі з парламентом на 100 мандатів ($A = 49$, $B = 48$, $C = 3$). У такому парламенті може бути 4 виграшні коаліції ($A + B$, $A + C$, $B + C$, $A + B + C$). При цьому партія A є ключовою для двох коаліцій ($A + B$, $A + C$), але й обидві інші партії є ключовими для двох коаліцій. Таким чином, значення індексу для кожної партії – $2/6$. Варто зауважити, що сума індексів для усіх партій повинна дорівнювати 1.

А тепер уявімо, що у парламенті відбулися деякі зміни (наприклад, лідери великих партій зуміли залучити до лав своїх фракцій по одному депутату з партії C). Подібний приклад, в якому партія A має 50 мандатів, партія B – 49, а партія C – лише один, наводить у своїй роботі Ф. Алескеров [2]. У такому разі існують три можливі виграшні коаліції ($A + B$, $A + C$, $A + B + C$), і партія A є ключовою для всіх трьох. Партії B і C є ключовими тільки для однієї коаліції. Таким чином, значення „індексу Банцафа” для партії A – $3/5$, для партії B і C – $1/5$. Цей приклад ілюструє наведену вище тезу про

нелінійний характер залежності впливовості суб'єктів у представницьких органах від кількісного складу груп.

Хронологічно одним із перших варіантів розрахунку „індексу впливу” був запропонований у 1954 р. „індекс Шеплі-Шубика” [3] (названий за прізвищами двох його авторів). Цей індекс розраховується за формулою:

$$\sigma(i) = \sum_s \frac{(n-s)!(s-1)!}{n!} [V(S) - V(S \setminus \{i\})]$$

n – кількість партій, s – розмір коаліції S (тобто кількість партій в S), $v(S)$ – значення характеристичної функції для S (тобто $v(S) = 1$, якщо коаліція виграшна, і $v(S) = 0$ у протилежному випадку).

У нашому першому прикладі (49; 48; 3) значення індексів для всіх партій будуть дорівнювати 2/6, у другому – (2/3; 1/6; 1/6).

Ці два індекси прийнято називати класичними, проте вони мають низку недоліків. По-перше, вони не враховують можливі обмеження, які накладаються на утворення коаліцій (це дуже яскраво проявляється у політиці, коли деякі партії не можуть собі дозволити коаліції зі своїми „ідейними опонентами”). По-друге, не враховується той факт, що вплив єдиної ключової партії у коаліції більше, ніж якщо всі партії в коаліції були б ключовими. Тобто немає розмежування поняття „виграшної коаліції” та „мінімально виграшної коаліції”. Спроба ліквідувати ці недоліки була здійснена цілою низкою дослідників, які запропонували свої формули розрахунку впливу суб'єктів.

Для ілюстрації можливостей використання інструментарію „індексів впливу” розглянемо 4 приклади: Верховну Раду 5, 6 та 7 скликань, а також парламент Ліхтенштейну після нещодавніх виборів 2013 р. Дослідницький інтерес до останнього прикладу може, на перший погляд,

викликати певне здивування, проте він має своє підґрунтя: по-перше, ми шукали цікавий випадок серед країн, де нещодавно проводилися парламентські вибори і де щонайменше 4 партії потрапили до парламенту; по-друге, вкрай мала кількість виборців і мандатів (у парламенті Ліхтенштейну всього 25 місць) дозволяє нам проаналізувати не лише баланс сил у представницькому органі, а й звернутися до проблеми відповідності результатів волевиявлення розподілу місць. Ми покажемо, що застосування „методу Гамільтона” для розподілу „залишків” при вкрай незначних змінах у голосуванні виборців могло спричинити кардинальну зміну балансу сил. Для оцінки впливу кожного з суб'єктів нами буде використаний „індекс Банцафа”, а дані щодо чисельності фракцій взяті з [4-5].

1. Баланс сил у Верховній Раді України 5 скликання. Якщо не вводити жодних обмежень на утворення альянсів (а саме 5 скликання і стало символом прагматичності й гнучкості українських партій), то розподіл впливу має такий вигляд, як це зображено у таблиці 2. Але спочатку визначимо всі можливі виграшні коаліції з хоча б однією ключовою партією (необхідний етап роботи з „індексами Банцафа”). Нагадаємо, що виграшною коаліцією вважається така, що може ухвалювати рішення (тобто сукупна кількість голосів у її членів вище за встановлену квоту), а партія має статус ключової у виграшній коаліції, якщо за умови виходу цієї партії з альянсу коаліція перестає бути виграшною (зазначимо, що в одній коаліції декілька партій можуть бути ключовими). Підкреслимо, що нас цікавлять тільки такі виграшні коаліції, що мають хоча б одну ключову партію (наприклад, коаліція ПР+НУНС+БЮТ+КПУ+СПУ не підходить під таке визначення, тому що вихід будь-якої з партій не спричиняє розпад виграшної коаліції).

Таблиця 1.

Виграшні коаліції з хоча б однією ключовою партією (ВРУ, 5 скликання)

Модель виграшної коаліції	Партії, що мають ключовий статус у коаліції
ПР + БЮТ	ПР БЮТ
ПР + НУНС	ПР НУНС
ПР + КПУ + СПУ	ПР КПУ СПУ
ПР + НУНС + БЮТ	ПР
ПР + БЮТ + КПУ + СПУ	ПР
ПР + БЮТ + КПУ	ПР БЮТ
ПР + БЮТ + СПУ	ПР БЮТ
ПР + НУНС + КПУ + СПУ	ПР

ПР + НУНС + КПУ	ПР НУНС
ПР + НУНС + СПУ	ПР НУНС
БЮТ + НУНС + КПУ	БЮТ НУНС КПУ
БЮТ + НУНС + СПУ	БЮТ НУНС СПУ
БЮТ + НУНС + СПУ + КПУ	БЮТ НУНС

Баланс сил у ВРУ (5 скликання)

Таблиця 2.

Фракція	Кількість мандатів	Доля голосів	Індекс впливу
Партія Регіонів	186	0,413	0,384
БЮТ	129	0,286	0,23
НУНС	81	0,18	0,23
СПУ	33	0,073	0,076
КПУ	21	0,046	0,076
ПІДСУМОК	450	1	1

Наведені дані свідчать про те, що індекси впливу в парах БЮТ і НУНС, а також СПУ і КПУ ідентичні, незважаючи на різницю в кількості мандатів. Співвідношення кількості місць між ПР та КПУ складає 8,85, тоді як співвідношення індексів впливу – тільки 5,05.

2. *Баланс сил у Верховній Раді України 6 скликання.* За аналогічною схемою спочатку визначимо всі можливі вигравні коаліції з хоча б одним ключовим гравцем (табл. 3), а потім розрахуємо „індекси впливу» для кожного з суб’єктів (табл. 4).

Вигравні коаліції з хоча б однією ключовою партією (ВРУ, 6 скликання) Таблиця 3.

Модель вигравної коаліції	Партії, що мають ключовий статус у коаліції
ПР + БЮТ	ПР БЮТ
ПР + НУНС	ПР НУНС
ПР + БЮТ + КПУ + Литвин	ПР БЮТ
ПР + БЮТ + КПУ	ПР БЮТ
ПР + БЮТ + Литвин	ПР БЮТ
ПР + НУНС + КПУ + Литвин	ПР НУНС
ПР + НУНС + КПУ	ПР НУНС
ПР + НУНС + Литвин	ПР НУНС
БЮТ + НУНС	БЮТ НУНС
БЮТ + НУНС + КПУ + Литвин	БЮТ НУНС
БЮТ + НУНС + КПУ	БЮТ НУНС
БЮТ + НУНС + Литвин	БЮТ НУНС

Баланс сил у ВРУ (6 скликання)

Таблиця 4.

Фракція	Кількість мандатів	Доля голосів	Індекс впливу
Партія Регіонів	175	0,343	0,333
БЮТ	156	0,307	0,333
НУНС	72	0,141	0,333
КПУ	27	0,053	0
Блок Литвина	20	0,039	0
ПІДСУМОК	450	1	1

Принциповою відмінністю цього балансу стала спроможність БЮТу і НУНСу утворити коаліцію вдвох (228 голосів). Це

позначилось як на зменшенні сили Партії Регіонів, так і на нівелюванні впливу „малих партій”, які в 5 скликанні могли розіграти

„золоту акцію”, а в 6 виявилися непотрібними „великим гравцем” (ПР не вистачає голосів, щоб сформувати виграшну коаліцію з КПУ і Блоком Литвина, а НУНС і БЮТ не мають потреби звертатися до „малих партій”). Незважаючи на різну кількість мандатів у ПР, БЮТ і НУНСу, їхній вплив з точки зору спроможності утворювати виграшні коаліції виявився ідентичним. Звісно, практика показала, що внутрішня нестабільність у колишніх „помаранчевих” фракціях призвела спочатку до необхідності залучення в коаліцію Блоку Литвина, а потім взагалі звела нанівець зусилля учасників коаліції. Проте питання „міжфракційної міграції” і внутрішньої нестабільності знаходяться за межами можливостей математичного моделювання (принаймні, в обраному нами варіанті, коли одиницею

аналізу слугує фракція, а не, наприклад, група інтересів на 5-15 депутатів).

3. „Баланс сил” у Верховній Раді 7 скликання ми розглянемо, застосувавши дві різні методології: перший варіант буде суто арифметичним, тобто таким, що допускає будь-які коаліції, а в другому ми накладемо обмеження на утворення альянсів (припустимо, що „Свобода” і „Батьківщина” ні за яких обставин не можуть утворити коаліцію з КПУ або ПР). В урахування береться поточна кількість депутатів у кожній з груп після формування депутатських фракцій. Але спочатку визначимо всі можливі виграшні коаліції з хоча б одним ключовим гравцем. Одразу зазначимо, що „позафракційні” розглядалися як окрема фракція, незважаючи на очевидну внутрішню неоднорідність цієї групи.

Виграшні коаліції з хоча б однією ключовою партією (ВРУ, 7 скликання) Таблиця 5.

Модель виграшної коаліції	Партії, що мають ключовий статус у коаліції	Відповідність коаліції обмеженням на утворення політичних альянсів
ПР + Бат	ПР Бат	-
ПР + УДАР	ПР УДАР	+
ПР + КПУ	ПР КПУ	+
ПР + Сво	ПР Сво	-
ПР + Поза	ПР Поза	+
ПР + Бат + УДАР	ПР	-
ПР + Бат + Сво	ПР	-
ПР + Бат + КПУ	ПР	-
ПР + Бат + Поза	ПР	-
ПР + УДАР + Сво	ПР	-
ПР + УДАР + КПУ	ПР	+
ПР + УДАР + Поза	ПР	+
ПР + Сво + КПУ	ПР	-
ПР + Сво + Поза	ПР	-
ПР + КПУ + Поза	ПР	+
ПР + Бат + УДАР + Сво	ПР	-
ПР + Бат + УДАР + КПУ	ПР	-
ПР + Бат + УДАР + Поза	ПР	-
ПР + Бат + Сво + КПУ	ПР	-
ПР + Бат + Сво + Поза	ПР	-
ПР + Бат + КПУ + Поза	ПР	-
ПР + УДАР + Сво + КПУ	ПР	-
ПР + УДАР + Сво + Поза	ПР	-
ПР + УДАР + КПУ + Поза	ПР	+
ПР + Сво + КПУ + Поза	ПР	-
ПР + Бат + УДАР + Сво + КПУ	ПР	-
ПР + Бат + УДАР + Сво + Поза	ПР	-
ПР + Бат + УДАР + КПУ + Поза	ПР	-
ПР + Бат + Сво + КПУ + Поза	ПР	-
ПР + УДАР + Сво + КПУ + Поза	ПР	-
Бат + УДАР + Сво + КПУ + Поза	Бат УДАР Сво КПУ Поза	-

Баланс сил у ВРУ (7 скликання)

Таблиця 6.

Фракція	Кількість мандатів	Доля голосів	Індекс впливу	Індекс впливу (з урахуванням обмежень)
Партія Регіонів	207	0,46	0,75	0,7
Батьківщина	95	0,211	0,05	0
УДАР	42	0,093	0,05	0,1
Свобода	36	0,08	0,05	0
КПУ	32	0,071	0,05	0,1
Позафракційні	32	0,071	0,05	0,1
ПІДСУМОК	444	0,987	1	1

Розрахунок „індексу Банцафа” для кожної партії засвідчив, що Партія Регіонів значно (приблизно удвічі) посилила свій вплив у порівнянні з минулим скликанням парламенту. Введені обмеження на утворення коаліцій (між ПР/КПУ і Батьківщиною/Свободою) фактично позбавили шансів опозиційні партії сформувати більшість (у єдиній можливій коаліції без ПР опозиціонерам довелося б об’єднатися з комуністами, що суперечить встановленим умовам). У цьому випадку навіть кількісна перевага „Батьківщини” над тими ж

комуністами (майже утричі) не забезпечує першим більш вигідного становища з огляду на можливі процеси утворення коаліції.

4. Перейдемо до останнього прикладу з парламентськими виборами в Ліхтенштейні в 2013 році. У виборах брали участь 4 партії: усі вони пройшли до парламенту, розподіливши 25 мандатів. За вже апробованим алгоритмом спочатку розглянемо можливі виграшні коаліції з хоча б одним ключовим суб’єктом, а потім розрахуємо для усіх партій „індекс Банцафа”.

Таблиця 7.

Виграшні коаліції з хоча б однією ключовою партією у парламенті Ліхтенштейну після виборів 2013 р.

Модель виграшної коаліції	Партії, що мають ключовий статус у коаліції
FBP + VU	FBP VU
FBP + VU + DU	FBP
FBP + VU + FL	FBP
FBP + DU	FBP DU
FBP + FL	FBP FL
FBP + DU + FL	FBP
VU + DU + FL	VU DU FL

Таблиця 8.

Баланс сил у парламенті Ліхтенштейну (після виборів 2013 р.)

Фракція	Кількість мандатів	Доля голосів	Стандартна квота	Індекс впливу
Прогресивна громадянська партія (FBP)	10	0,41	10,01	0,5
Патріотичний союз (VU)	8	0,335	8,38	0,166
Незалежні – за Ліхтенштейн! (DU)	4	0,153	3,83	0,166
Вільний список (FL)	3	0,111	2,78	0,166
ПІДСУМОК	25	1	25	1

Згідно з „методом Гамільтона” (метод „найбільших залишків”) „додаткові” (відмінні від округлення в бік найближчого меншого цілого числа) мандати отримують „Незалежні – за Ліхтенштейн!” і представники „Вільного списку”. Тепер уявімо, що

симпатії виборців стосовно цих двох партій трохи змінилися і покажемо, як це могло б вплинути на позиції всіх чотирьох фракцій. „Нові” виграшні коаліції та підсумкові змодельовані дані наведені в табл. 9 та 10.

Таблиця 9.

Змодельовані виграшні коаліції з хоча б однією ключовою партією у парламенті
Ліхтенштейну після виборів 2013 р.

Модель виграшної коаліції	Партії, що мають ключовий статус у коаліції
FBP + VU	FBP VU
FBP + DU	FBP DU
FBP + VU + FL	FBP VU
FBP + DU + FL	FBP DU
VU + DU	VU DU
VU + DU + FL	VU DU

„Новий баланс сил” у парламенті Ліхтенштейну (після виборів 2013 р.) Таблиця 10

Фракція	Кількість мандатів	Доля голосів	Стандартна квота	Індекс впливу
Прогресивна громадянська партія (FBP)	10	0,41	10,01	0,33
Патріотичний союз (VU)	9	0,335	8,38	0,33
Незалежні – за Ліхтенштейн! (DU)	4	0,169	4,24	0,33
Вільний список (FL)	2	0,094	2,37	0
ПІДСУМОК	25	1	25	1

Підкреслимо, що для таких кардинальних змін вистачило б усього 63(!) голосів виборців „Вільного списку”, відданих за „Незалежних”. „Прогресивна громадянська партія” у нашій змодельованій ситуації не втратила жодного голосу, але її вплив суттєво знизився, дійшовши до одного рівня з „Патріотичним союзом” і „Незалежними”. Цей приклад якнайкраще ілюструє тезу щодо збільшення ролі методу розподілу „залишків” при зменшенні кількості мандатів.

Таким чином, усі наведені приклади дозволяють більш точно, з огляду на можливе утворення більшості і ухвалення колективних рішень, оцінити „силу” суб’єктів у представницьких органах. Вплив суб’єктів, звичайно, пов’язаний з кількістю голосів/ акцій/мандатів, але цей зв’язок аж ніяк не носить характер прямої пропорційності. На нашу думку, задля більш коректної оцінки впливу кожної партії в представницьких органах потрібно вводити деякі обмеження на утворення коаліцій між політичними антагоністами. В ідеалі видається доцільним розглянути можливість введення спеціальних коефіцієнтів „внутрішньої стабільності групи” для урахування гіпотетичної „міжфракційної міграції”.

Інституційний або ж формальний баланс сил, який і розраховується за допомоги

„індексу Банцафа”, звичайно, не є єдиним виміром сили суб’єктів (ми допускаємо, що велику роль грають політико-антропологічні елементи традиційності, психологічні особливості і інші аспекти, що майже не піддається об’єктивній квантифікації), але такий аналіз є необхідною умовою для складання цілісної картини розподілу впливу. Так чи інакше, розрахунок „індексів впливу” суб’єктів у представницьких органах дає більш виважені дані про зміни балансу сил, ніж проста оцінка кількісного співвідношення голосів/акцій/мандатів груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Banzhaf J. Weighted Voting Doesn't Work: A Mathematical Analysis / J.F. Banzhaf // Rutgers Law Review. – Vol. 19, 1965. – P. 317-343.
2. Алескеров Ф. Бинарные отношения, графы и коллективные решения / Ф.Т. Алескеров, Э.Л. Хабина, Д.А. Шварц. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 298 с.
3. Shapley L. A Method for Evaluating the Distribution of Power in a Committee System / L.S. Shapley, M.A. Shubik // American Political Science Review. – Vol. 48, 1954. – P. 787-792
4. Сайт Центральної виборчої комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/>
5. Сайт Проекту „Електоральна географія 2.0” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.electoralgeography.com/new/ru/>